O altă cronică rimată inspirată de revoluţia franceză, într-un Miscellaneu din colecţia bibliotecii Muzeului Brukenthal

OLGA ŞERBĂNESCU
Biblioteca Muzeului Brukenthal, Sibiu

Bravura grănicerilor români dovedită pe toate fronturile de luptă la care au fost prezenţi, pune în mod firesc întrebarea: oare de ce grănicerii transilvăneni şi-au sacrificat viaţa pentru o cauză care nu era a lor, manifestându-şi chiar de multe ori aversiunea faţă de regimul austriac. Răspunsul la această întrebare poate fi găsit în vitejia dintotdeauna a poporului român şi în simţul onoarei care-i caracterizase şi pe grănicerii români, precum şi în deviza Regimentului II de graniţă Năsăud: „*Virtus romana rediviva*."

Considerăm că omul de rând, grănicerul de la fruntarele ţării, care în timp de pace îşi vede de familie, de gospodărie, dar la nevoie pune mâna pe armă, nu a fost dornic să săvârşească acte de bravură, să aducă dovezi de vitejie, iar dacă totuşi le-a făcut – şi le-a făcut! – a acţionat condus de sentimentul cinstei şi al datoriei: Ţara are nevoie de mine, să o servesc cât mai bine!

Acest sentiment al datoriei împlinite, chiar dacă omul nu este perfect convins de rosturile faptelor săvârşite, reiese din poezia anonimă, adevărată cronică de război, compusă în vâltoarea luptelor de pe Rin, purtate între trupele franceze şi cele austriece, lupte la care au fost angajate şi efective ale Regimentului II de graniţă. Poezia a fost compusă probabil în momentele de răgaz dintre lupte, la focul de tabără şi apoi a circulat fiind copiată de soldaţi, ajungând pe această cale câteva exemplare şi în ţară. Biblioteca Muzeului Brukenthal deţine o copie aproape identică cu cea de la Muzeul Judeţean din Târgu-Mureş, alte exemplare nu sunt cunoscute până astăzi.

Poezia este concepută ca o scrisoare trimisă celor dragi de acasă:

„Fraţi mei cei pre iubiţi,
Pentru cine vă trudiţi?
Ci şi ia eu vă zic, că până trăiţi
Totu de rău să vă păziţi.
De ce rău n-amu scăpatu noi,
Ci amu trasu atătia nevoi,
Spune-v-aşu nevoile,
Nu-m veţi crede vorbele,
Dare tot şi eu vi l-oi spune,
Dară voi vă-ţi păzi ma(i) bine."

BDD-A19314 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

Autorul versurilor, fără îndoială participant la campania din anul 1793 de pe Rin, nu este de acord cu cele întâmplare, le acuză ca izvorul tuturor nenorocirilor:

„Că noi de cându am plecatu
Multu năcazu ne-au mâmncatu
Că ne-au purtatu în susu în jos,
N-am avut nici un folos."

Coaliția europeană formată cu scopul de a înfrânge revoluția din Franța este prezentată în următorul fel:

„Că câți crai întru această lume,
Toți se strânseră împreună
Şi veniră mânioşi
Toți asupra pre franțoți.
Să-i bată, să-i prăpădească
Şi pe toți să-i pustiască."

Evenimentele, bătăliile, locurile unde s-au desfăşurat luptele sunt prezentate cu exactitatea şi acuratețea unui cronicar scrupulos: sunt descrise luptele care s-au dat în zilele de 11-12-13-14 septembrie 1793, în valea Budenthalului, cele din 13 octombrie ale aceluiaşi an, pe când s-a ocupat faimoasa linie strategică de la Weissenburg, şi luptele care s-au dat în împrejurimile Strassburgului, şi apoi retragerea:

„Frunză verde de alimanu
Cându mergemu la Botântalu
Era şanțuri mari săpate
Şi de frânci înconjurate
Tâlhăreşte şe-om luoatu
Că de noapte ne-amu sculatu
Adevăratu s-au speriatu
Foarte rău s-au împrăştiatu.
[...] Frunză verde de răchită
Inima me multu topită.
Şi poruncă ce au venitu
Voi cătane auziți
Dimineața vă treziți
Şi pe fanțuți vă porniți.
Dimineața ne-amu sculatu
Fără veste i-amu lovitu
Şi toate şanțurile amu luoatu,
Dară foarte mulți voinici au picatu.
La Voiseburcu când amu sositu
Înlontru nu ni-au lăsatu
Că porțile era închise
Şi cu şanțuri mari cuprinse,
Şi nemții nu cuteza
Cătră porți a se aduna.
Dară cei mari ce socotiră,
Rumanii să-i trimitemu
Tocma în poartă să-i vedemu
Că ei tocma de o peri
Mare pagubă n-a fi.
[...] Frunză verde şi de nuc
De aci iară mersemu spre Strassburcu."

Retragerea de pe Rin, este astfel prezentată:

BDD-A19314 © 2004 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

„Frunză verde de afinicii
Vezi frâncii încă sânt voinici
Că cu toţii se sculară
De la micu până la mare
Şi lucrul nostru dintr-o vară
Ei făcură socoteală
Şi în cinci zile ni-luară
Şi peste Raina ne alungară.
O, tu Rainã, bunã a-i fost niamţului
De-a scăpat franţuzului
De a stat.
Dacă Raina o am trecut
La forpost iară ne-au pus
Puţină vreme amu şezut
Noapte poruncă au venit
Doamne, amaru cea ne-mu mai fugit
Zioa toată nemâncându
Noapte întreagă nedormindu."

Încheierea este la fel de tristă şi pesimistă:

„O amaru necazu nostru
Ce necazu fără folosu
Nicia-un bine n-a mai scosu
Ce totu necazu cum au mai fost
Fără număr plenuind păcatele
Ce amu făcut cu faptele."

Miscelaneu manuscris, mai cuprinde pe lângă ***Cronica de luptă de pe Rin***, 15 texte religioase, şi un ***Trepetnic***, sau „***Semnele care sunt la trupul omului***."

Manuscrisul a aparţinut după cum ne spun însemnările, lui Demian Pupăză din Telciu, în familia sa îl mai găsim pe la anul 1853, făcând o însemnare în limba germană, Basilius Pupeze, şi Irina lui Basiliu. Demian îşi va asuma responsabilitatea şi pentru copierea a două din textele cuprinse în cartea manuscrisă. Satul Telciu de unde se trage proprietarul cărţii este o localitate în zona Năsăudului, ce a făcut parte din teritoriul Regimentului II de graniţă Năsăud. Se poate prea bine ca acest Demian Pupăză să fi fost soldat în regiment, împreună cu care a cutreierat Europa şi a ajuns să participe şi la luptele de pe Rin. Să fie el autorul versurilor cronicii, este prea puţin probabil, mai de crezut este că le-a copiat de la altcineva, oricum, meritul este la fel de mare. Pe una din filele manuscrisului, aflăm ca cui a fost varianta Cronicii, pe care el a avut-o de model: „*Şi iată de la cine o am scris, de la George Veştemanu din Veştemu, eu Demian Pupăză din Telciu.*"

Cartea manuscrisă a lui Demian Pupăză din Telciu, textele adunate în ea, ne dau imaginea unei vieţi mai zbuciumate, cu foarte multe greutăţi şi necazuri, dar în care se găseşte răgaz şi pentru frumos – cuvântul scris într-o carte.

Astăzi se păstrează în colecţiile Bibliotecii Muzeului Brukenthal din Sibiu, cota C.V.R Ms. 8, achiziţionat în 1967 din anticariat.

BDD-A19314 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

Cronică de luptă de pe Rin, 1793-1794

f.16v „Fraţii mei cei pre iubiţi
Pentru cine vă trudiţi
Ci şi ia eu vă zic, că până trăiţi
Totu de rău să vă păziţi,
De ce rău n-amu scăpatu noi
Ci amu trasu atătea nevoi
Spune-v-aşu nevoile
Nu-m veţi crede vorbele
Dar e(u) tot(u)şi eu vi l-oi spune
Dară voi vă-ţi păzi mai bine.
f.17 Că noi de cându amu plecatu
Multu necazu ne-au mai mâncatu
Că ne-au purtatu în susu în jos
N-am avut nice-un folos.
O, amaru năcazu nostru
Noapte între(a)gă nedurmindu
Zioa toată nemâncându
Cu vrăjmaşi totu oştiindu
Pentru lume pentru toată
Pentru ale noaste păcate
f.17v Dacă ar da Dumnezeu o pace
Că cu frâncii n-amu ce face
Că câţi crai într-această lume
Toţi să strânsără împreună
Şi veniră mănioşi
Toţi asupra spre franţogi
Să-i bată, să-i prăpădească
Şi pre toţi să-i pustiască
Şi câtu fu vara de mare
Ne băturăm multu şi tare
f.18 Şi am luatu puţină ţară
Ei cu toţii să sculară
De la micu până la mare.
Frunză verde de alimanu
Cându mergemu la Botântalu
Era şanţuri mari săpate
Ce cătane şi armaşi
Pare că sânteţi burcaşi.
Şi de frânci încunjurate
Tălhăreşte le-(a)m luoatu
Că de noapte ne-amu sculatu
Adevăratu s-au spăriatu
Foarte rău s-au împrăştiatu
Iară a doaoa zi ei dacă au văzutu
f.18v Precum noi i-amu celuitu
Ci cu toţii sfătuiră
Şi asupra noastă veniră
Prin pădure ne-amu lovitu
Nu ştiutiu ce au mai gânditu
Că s-au întorsu şi au fugitu
A tria zi ne lăsară
Şi mai mulţi să adunară
A patra zi iară veniră
Doamne, amar ce ne băturăm tare
Cu cărdăci,
f.19 Că da de n-ave unde scăpa
Noi care putem, fugemu
Care nu putemu, şedeamu
Frâncii vine şi ăi prinde
Şi din gură aşa mă grăia:
-Voi, cătane împărăteşti,
Staţi în locu şi nu fugiţi
Că voi sînteţi cei periţi
Şi ne spuneţi cu dreptate
Pentru ce veniţi de noapte
De ne loviţi tălhăreşte
Tălhăreşte-te nu pe zio viteje(ş)te.
Voi, cătane împărăteşti,
f.19v Cum vi-i cătănia dragă
Şi câtu vi-i pita de neagră
Hainele vi-i s-au stricatu
Nu ştiu ce feliu de împăratu
Nădragii rupţi peste totu
Căpenege nu-s delocu
f.21v Frunză verde şi de nuc
De-aici iară mărsăm spre Ştraşbuc

BDD-A19314 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

Pentru cine vă săliţi
Şi ce aste nu dubundiţi.
Frunză verde de smochin
f.20 Voinicu din ţară străinu
Frunză verde de răchită
Inima me multu topită

Şi porunca ce au venitu
Voi cătane auziţi
Demineaţă vă treziţi
Şi pre franţuţi vă porniţi.
Dimineaţă ni-amu sculatu
Fără veste i-amu lovitu
Şi toate şanţurile amu luoatu
Dar foarte mulţi voinici au picatu
La Vaisenburcu cându am sositu
f.20vÎn lontru nu ne-au lăsatu
Că porţile era închise
Şi cu şanţuri mari cuprinse.
Şi nemţii nu cuteza
Cătă porţi a se aduna
Dară cei mai mari ce socotiră
Rumăni să-i trimitemu
Tocma în poartă să-i vedemu
Că ei tocma de oru şi peri
Mare pagubă n-a fi.
Tocma în poartă ne-au trimesu
f.21 Cu unu tunu gata de aprinsu
La poartă cându amu sositu
Apa o au fostu slobozitu
Podu l-au fostu străcatu
Poarta cu lanţuri a fostu legată
Podu în locu l-am tocmitu
Tunu în poartă am slobozitu
Şi de locu o au stricatu
Şi în cetate ne-amu băgatu
Şi rău foarte o amu prădatu.
f.24 Noapte întreagă nedurmindu.
O, amaru năcazu no(s)tru
Pentru lume, pentru toată,
Pentru ale no(as)tre păcate.

Ştraşburcul, cetate mare,
Precumu şi Beciu de mare
Nemţii mere trămbiţinu şi încă
Mergându ca să ne prepădimu ţara.
Zice: -Unde mereţi şi ce faceţi
f.22Că iară poate doară să vă întoarceţi
De aci în gându nu le mai vine
Ci tot înainte merge.
Frunză verde bosuiocu
Frâncii stătură pe locu
Şi dinu gură aşa-m grăe:
-Ho, neamţule! Ce mai vrei
f.22v Au Strasburcu să ni-lu iai
Ştrasburcu nu li-i lua
O, ce gândeşti dumeata
Şi ce ai luoatu vei scăpa.
Ho, neamţule, ce gândeşti
Norodule gândeşti că mi tot alunga
Şi scauonu li-i lua
Frunză verde de afiniciu
Vezi frâncii încă si(n)t voinici
f.23 Cică cu toţi să sculară
De la micu până la mare
Şi lucru nostru dintr-o vară
Ei făcură o socotială
Şi în cinci zile ni-i luoare
Şi peste Raina ne alungară.
O, tu Rainã, buna-i fost neamţului
De-a scăpat franţuzului
f.23v De a stat.
Dacă Raina o am trecut
La Forpost iară ne-au pus
Puţină vreme amu şăzut
Noapte poruncă au venit
Doamne, amaru ce ne mai fugit
Zioa toată nemâncând
f.24v O, amaru năcazu nostru,
Ce năcazu fără folosu
Nicia-un bine n-am mai scosu
Ce totu năcazu cumu au mai fost

BDD-A19314 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

Unde voinicu singe îşi varsă
Pentru pere(n)ţii de acasă

Fără numai pleninu păcatele,
Ce amu făcut cu faptele."

Another Rhymed Chronicle Inspired by the French Revolution, Published in a Miscellanea from Bruchenthal Museum' Library

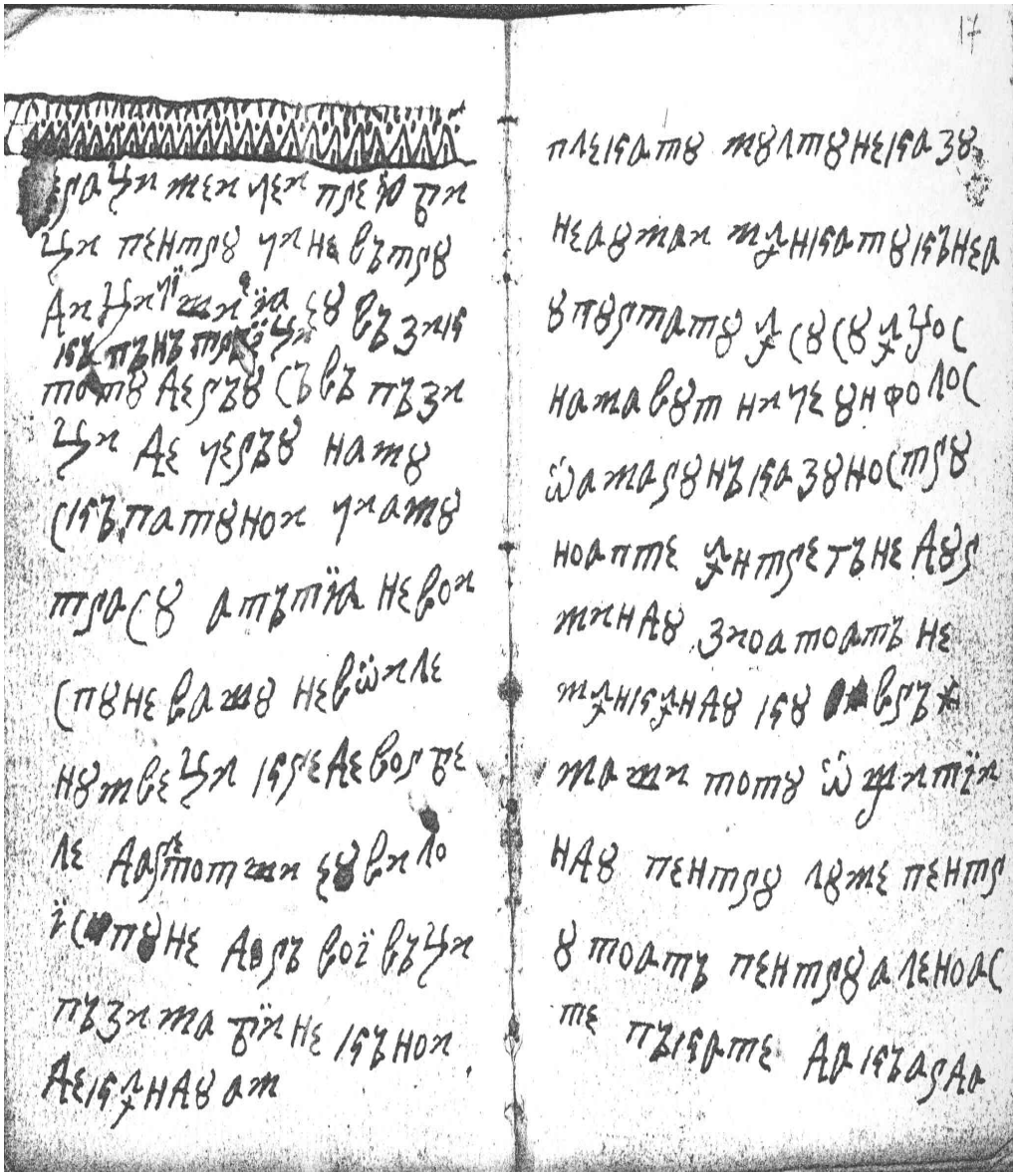
Abstract

The chronicle was written during the battles from Rhine, in the summer 1793 and later in 1794; it was copied by many soldiers and, in this way, some of the copies arrived in Romanian Countries. This variant is pretty much alike ***Cronica versificată de pe Rin***. They both describe the battles that took place in those years, the fights between the French army and the European coalition.

According to the notes from the manuscript' s pages, it was Demian Pupăză' s property, from Telciu. He confesses – on one page – that he had copied it from George Veştemanu from Veştemu.

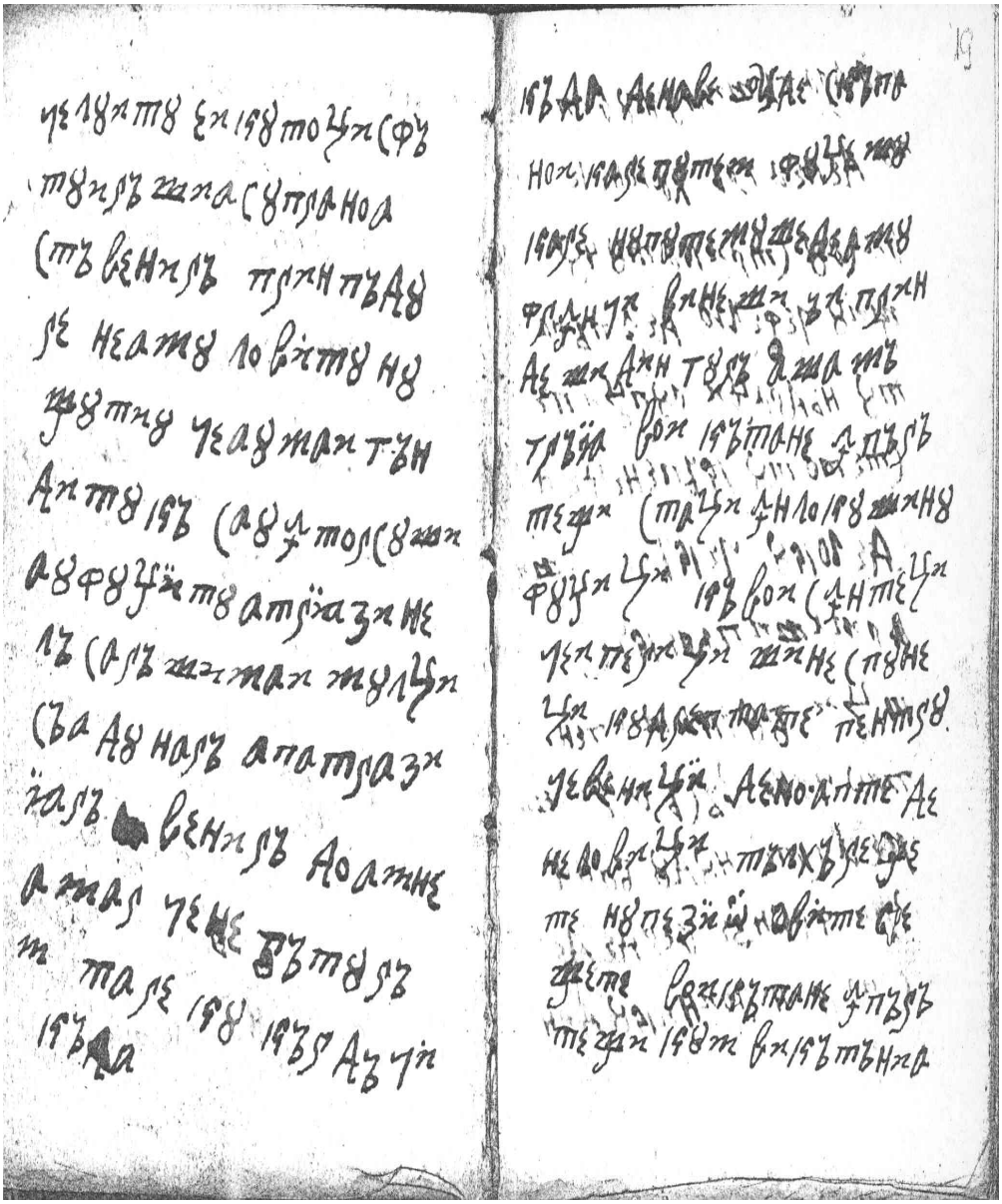
We may see the manuscript today at Bruchenthal Museum Library.

BDD-A19314 © 2004 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

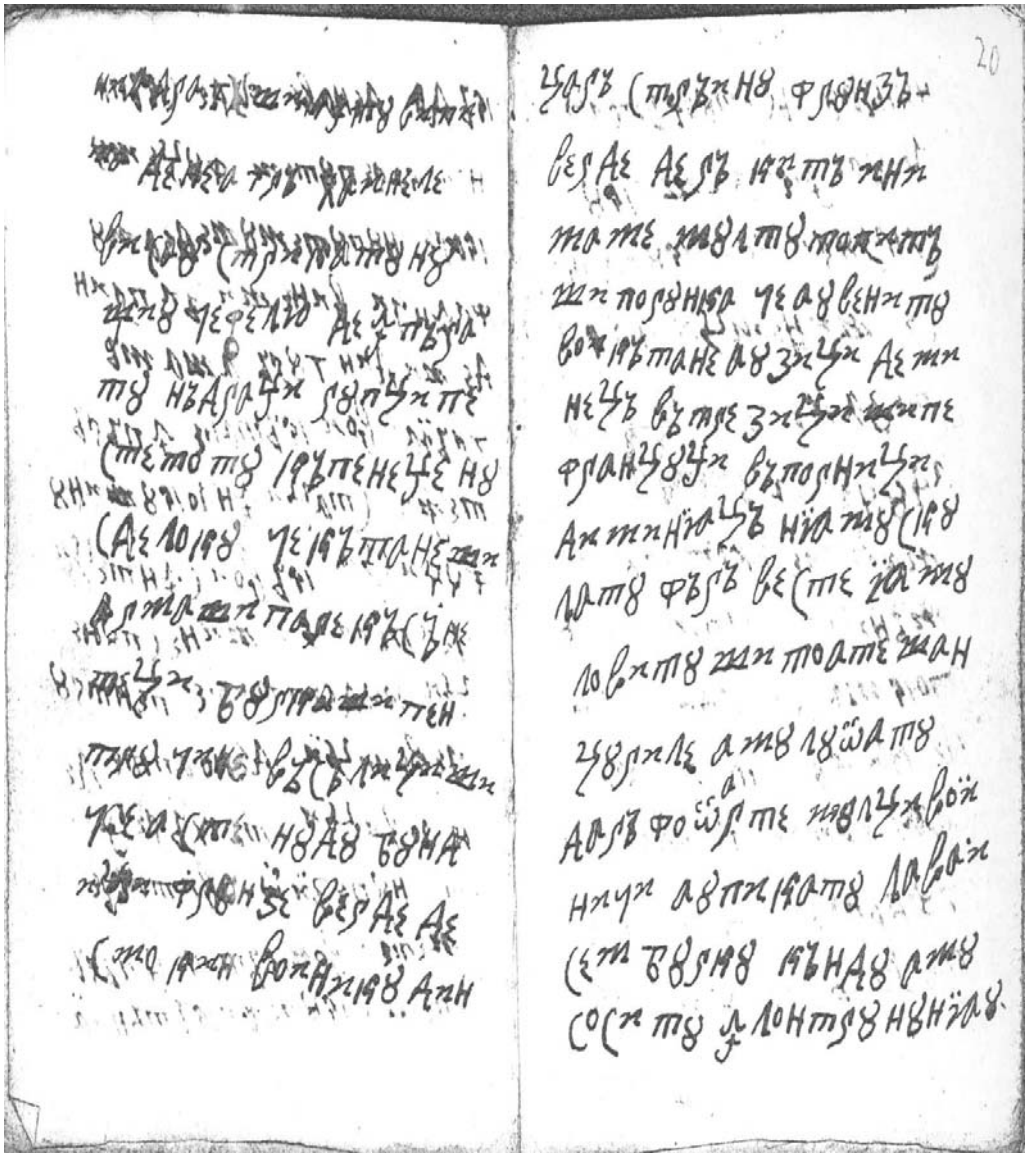
Cronică de luptă de pe Rin
Paginile 1-2

BDD-A19314 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

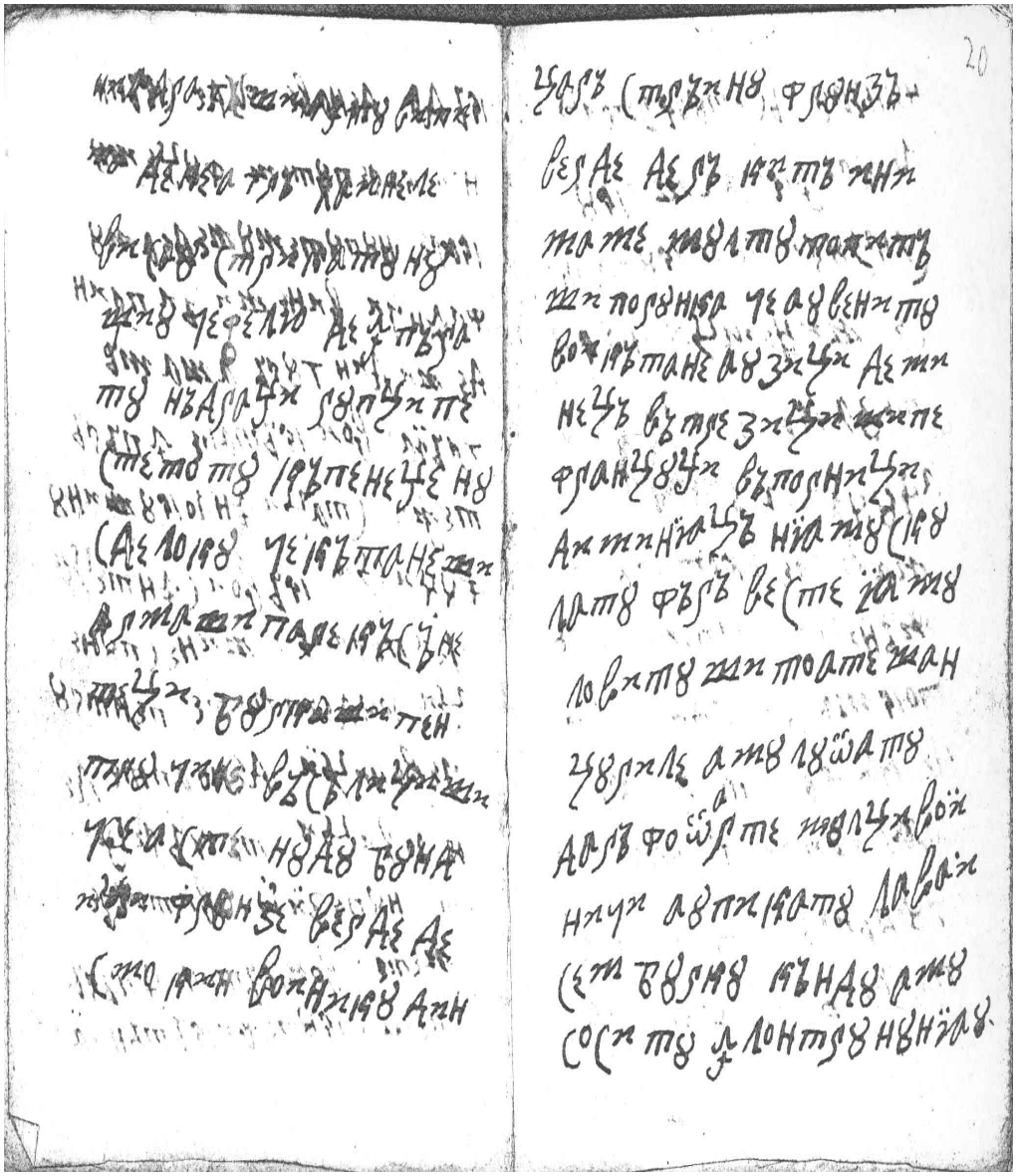
Cronică de luptă de pe Rin
Paginile 3-4

BDD-A19314 © 2004 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

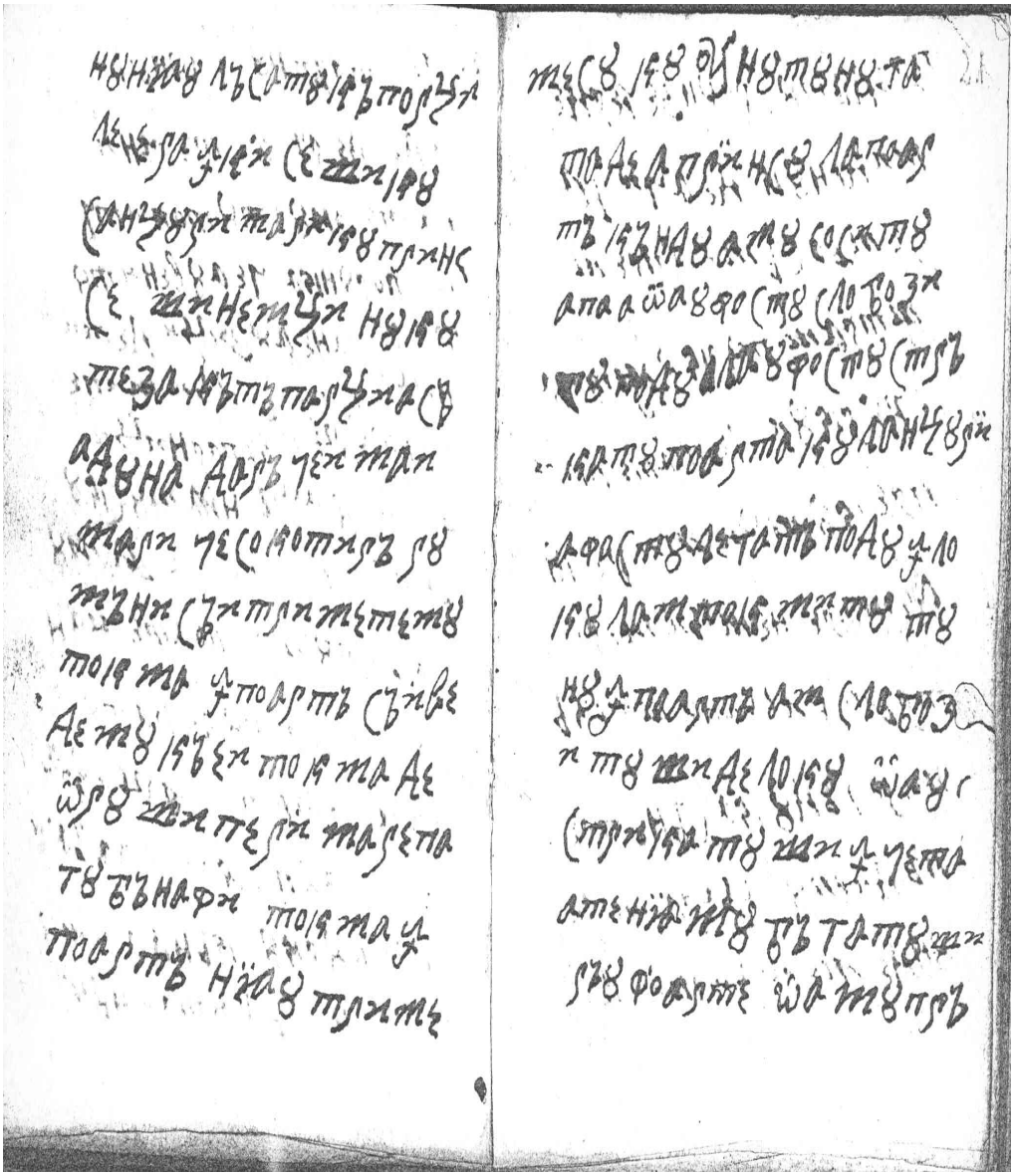
Cronică de luptă de pe Rin
Paginile 5-6

BDD-A19314 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

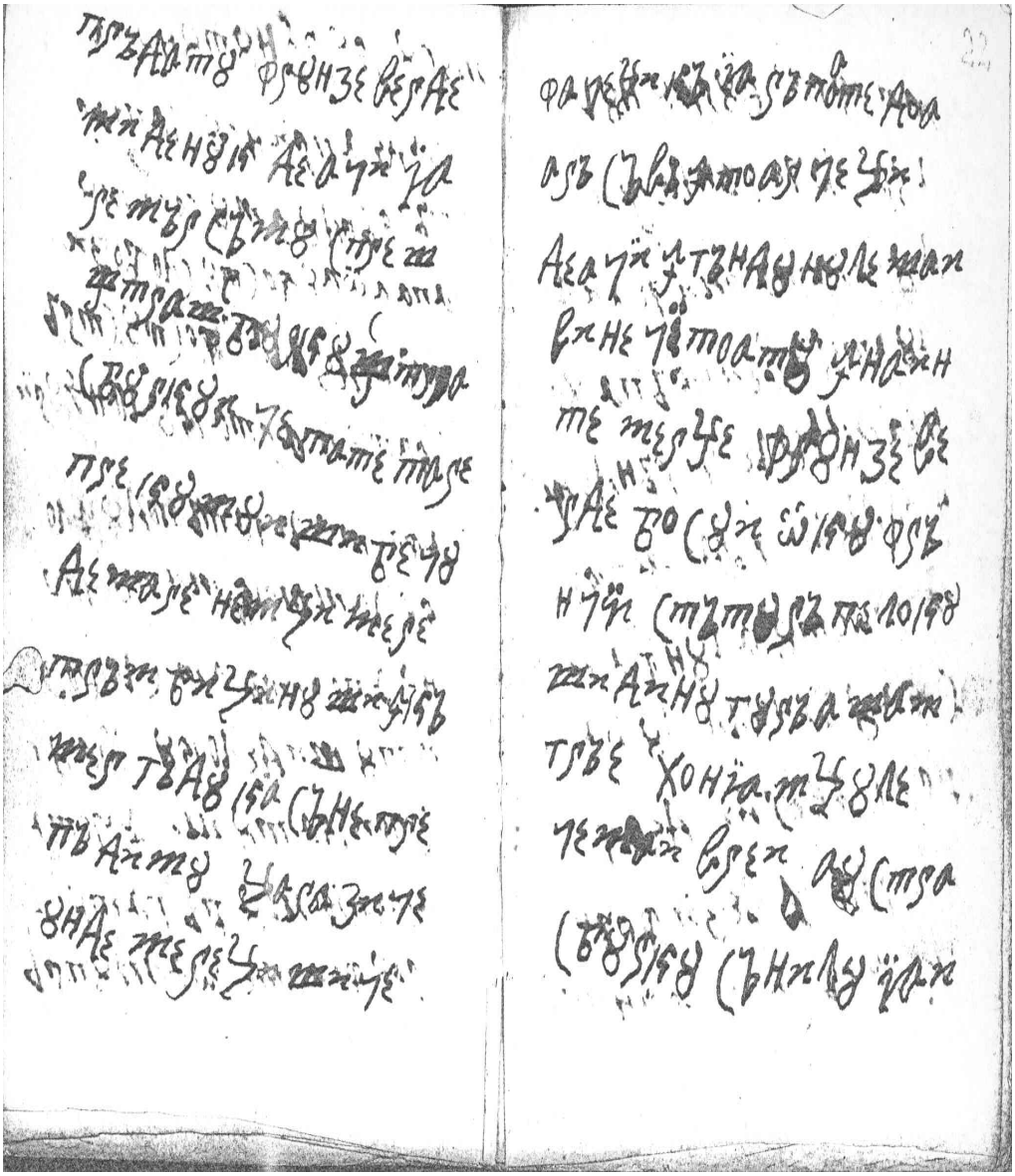
Cronică de luptă de pe Rin
Paginile 7-8

BDD-A19314 © 2004 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

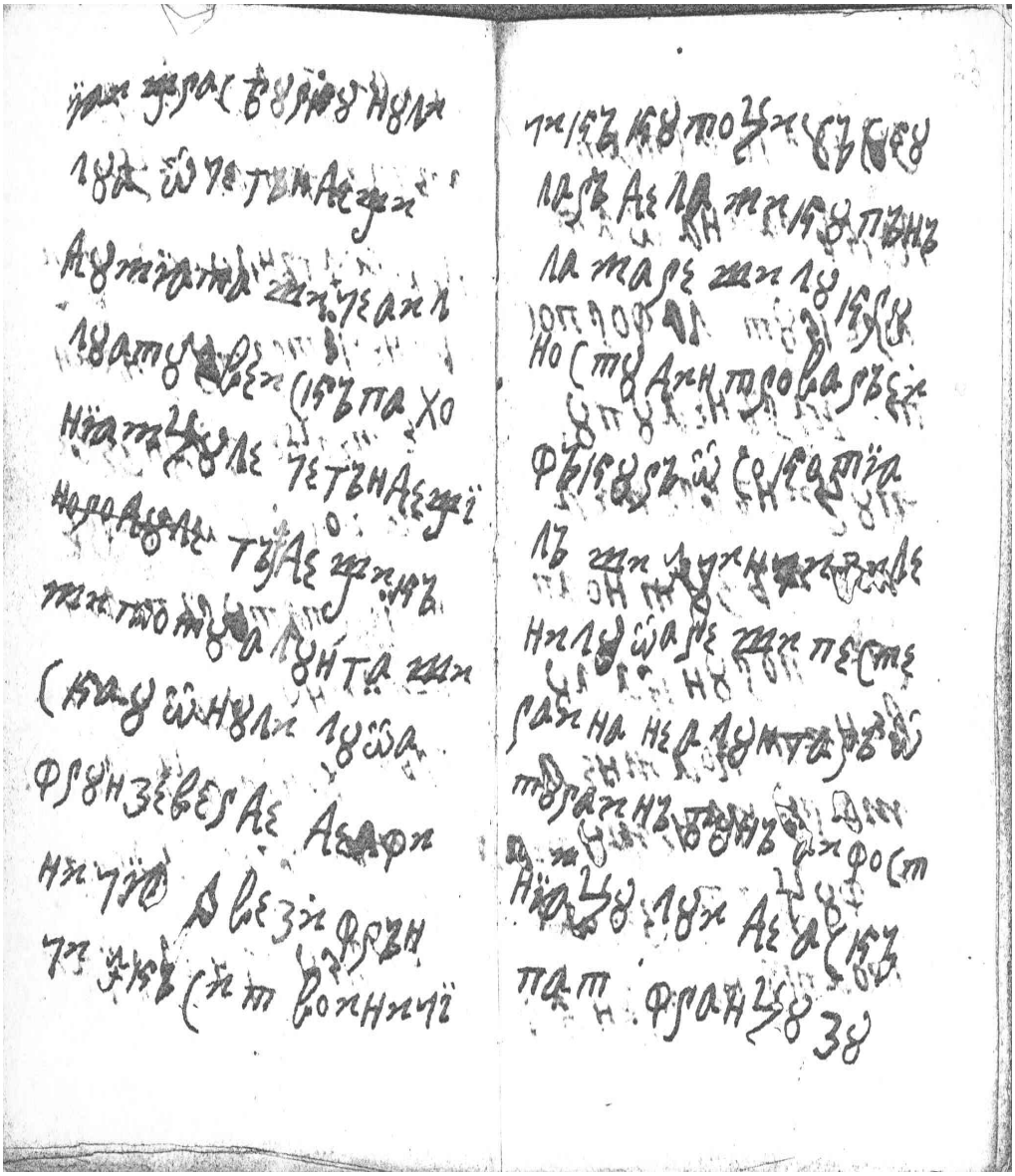
Cronică de luptă de pe Rin
Paginile 9-10

BDD-A19314 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

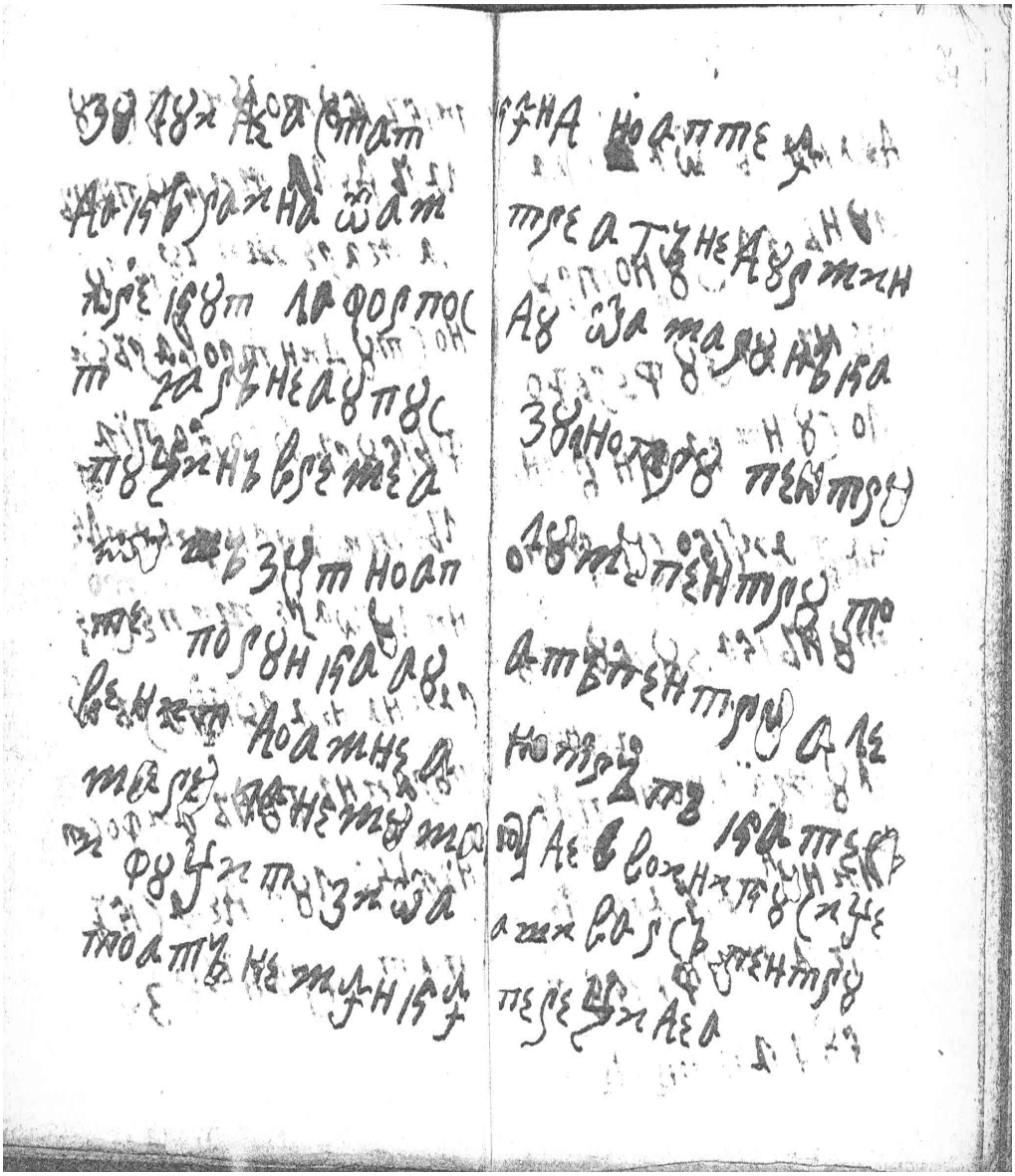
Cronică de luptă de pe Rin
Paginile 11-12

BDD-A19314 © 2004 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

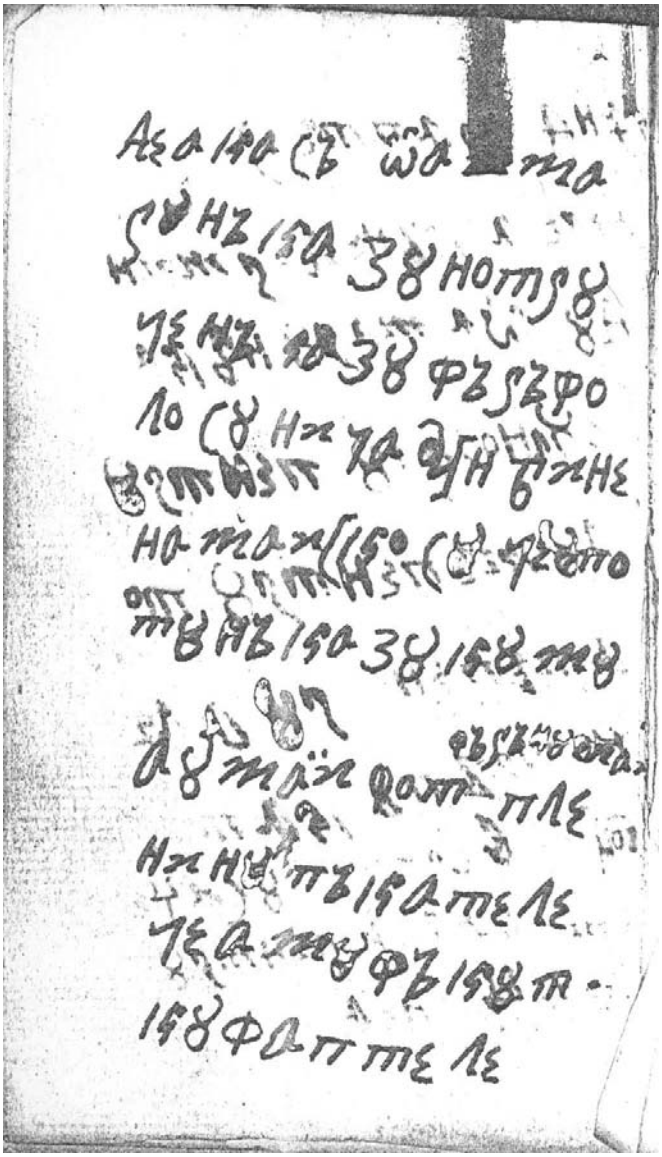
Cronică de luptă de pe Rin
Paginile 13-14

BDD-A19314 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

Cronică de luptă de pe Rin
Paginile 15-16

BDD-A19314 © 2004 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)

Cronică de luptă de pe Rin
Pagina 17

BDD-A19314 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:36 UTC)